

»Suradnja da, ali ne po svaku cijenu«

UDK 497.1(45).009.11.693.2/3.

Tisućama godina se na prostorima Jadranskog mora odvijaju događaji značajni za našu povijest, u koje je kontinuirano utkana kamena nit trajnog i upornog otpora svakom tuđinskom nasrtaju, od najstarije prošlosti pa do naših dana, najsvjetlije iskazana u slavnoj narodnooslobodilačkoj borbi, kada su svi naši narodi i narodnosti iskazali vrhunske slobodarske i rodoljubne vrijednosti.

Uz Jadransko more vezani su mnogi slavni i teški dani naše prošlosti, mnoga iskušenja kojima se Jadran i njegovo stanovništvo uspješno odupiralo, tražeći uvijek da na valovima vijori samo naša zastava i zastave onih koji dobro namjerno dolaze i poštuju naše dostojanstvo i naše tisućljećima izdržane »nevere, vjetrova i kiše«.

Imajući u vidu upravo ove okolnosti, i posebnu osjetljivost stanovništva Jadranskog priobalja i otoka na »njihov« Jadran kao simbol slobode, borbe, patnji, teškog života, rađanja i smrti, odgovorni drugovi u saveznim organima nisu izabrali ni put ni način na koji se stvarala i nametala Platforma o suradnji s republikom Italijom u oblasti ribarstva.

Ima stvari koje ne podnose administrativno-formalistički pristup u rješavanju, a jedna od tih je zasigurno i ova, jer su i suviše suptilne, osjetljive i čine dio tkiva od iskona do danas i tko to ne zna ili ne osjeća neka se time ne bavi.

Zbog toga se svi ovi protesti i otpori Platformi ne smiju i ne mogu ignorirati i nazivati ih emocijama, a prihvatiti ih tek onda kada su došle do točke ključanja i maltene javnih demonstracija u priobalju Jadrana i na otocima. Netko bi za puštanje da stvari dođu do ovog stadija, stvarno trebao da odgovara, jer stvaranje negativnog raspoloženja, posebno u sadašnjoj situaciji, ako se ne može reći da je namjerno i smišljeno onda je zasigurno krajnje neodgovorno. Nije ovo dizanje prašine bez razloga, kako autori i nosioci Platforme (koje još uvijek javnost ne zna) žele prikazati, pozivajući se na najbolje namjere, već zaista krupno ekonomsko i obrambeno pitanje.

Ovu tvrdnju želim da dokažem sa nekoliko egzaktnih podataka i činjenica.

Današnji resursi Jadranskog mora, po saznanjima naučnih institucija i njihovih stručnjaka iznose 1.500.000 t. ribljeg fonda. Biološki dozvoljene količine izlovljavanja Jadranskog mora u toku jedne godine iznose oko 550.000 t. ribljeg fonda i to:

- inčuna oko 400.000 t
- srdela oko 100—130.000 t
- papalina oko 20.000 t

i dio granice našeg epikontinentalnog pojasa:

- oslića oko 1.500 t
- landovine, koštunjača, rakova i raznih glavonožaca oko 3.400—6.800 t

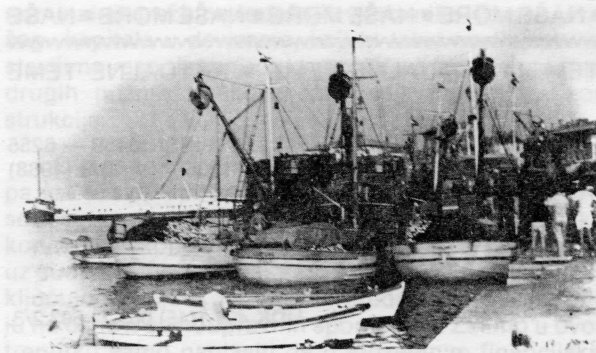
Ukupno biološki dozvoljene količine izlovljavanja ribljeg fonda u Jadranskom moru od strane SFRJ procjenjuje se na oko 250.000 t. Nakon definiranja ekonomskih zona između SFRJ i Italije potrebno je pristupiti novoj procjeni, koja bi vjerovatno bila povoljnija. Ima područja u Jadranu koja se već danas prekomjerno iskorištavaju, kao na primjer Kvarnerskog kanala i područje Blitvinice. Prema podacima kojima raspoložem, ukupna morska lovina SFRJ u Jadranu 1984. godine iznosila je 48.400 t., dok je ukupna lovina Italije u Jadranu u 1982. godini iznosila 220.100 t (teško je pretpostaviti koliko u ovoj cifri sudjeluje krivolov, ali sigurno nije mali). Očito je da naš ulov morske ribe značajno zaostaje za susjednom Italijom, ali za to postoje i razlozi od kojih ću navesti samo neke najvažnije.

Dosadašnja nedovoljna briga o ribarskoj privredi i nedovoljno sredstava za njezino unapređenje i razvoj što je za posljedicu imalo:

- starost i loša opremljenost postojećih brodova
- mali broj brodova
- neorganizirani otkup i organizacija prodaje kao i nesigurnost za ulovljenu ribu zbog nedovoljnih pratećih kapaciteta (hladnjače)

Sagledavajući problem starosti brodova društvenog sektora dolazimo do sljedećih podataka:

GODINA STAROSTI	BROJ BRODOVA
od 1 — 5 godina	13
6 — 10 godina	8
11 — 15 godina	1
21 — 25 godina	22
26 — 30 godina	32
31 — 35 godina	25
30 — 40 godina	24
preko 40 godina nepoznato	5
	6

Privatni sektor raspolaže sa oko 100 brodova manjih i većih dimenzija kod kojih sigurno nije puno bolja situacija.

Isto tako je potrebno u bilateralnim odnosima s Italijom regulirati pitanje ekonomskih zona Jadranskog mora i time omogućiti ribarskoj privredi izlovljavanje biološki dozvoljenih količina kao i očuvanje i povećanje ribljeg fonda.

U nastojanjima da se stanje kod nas izmijeni u oblasti ribarstva potrebno je da se u okviru ribarske privrede, brodograđevne industrije, JRM, znanstvenih institucija, prioritetno i neodloživo izradi dugoročni program do 2.000 godine, po godinama, a koji bi se bazirao na ekonomskim pokazateljima i sadržavao osnovne elemente, a naročito:

- definiranje projekta za više vrsta optimalnih ribarskih brodova za ulov ribe u Jadranu,
- definiranje financijske konstrukcije gradnje ribarskih brodova u domaćim brodogradilištima,
- ukupne morske lovine po vrsti ribe, načinu izlovljavanja, plasman i potrošnja svježe, konfekcionirane i duboko smrznute ribe i ribljih prerađevina, na domaćem i inozemnom tržištu, razvojni planovi ribarske privrede, mjesto i uloga samostalnih ribara u ribarstvu općenito, ekonomski interes ostale privrede za unapređenje i razvoj ribarske privrede, posebno turi-

stičke privrede,

- način osposobljavanja kadrova, posebno za ulov ribe, te način stjecanja iskustava u specifičnim poslovima,
- koncentracija domaće znanosti iz tog područja na jedinstvenim planovima istraživanja vezanim za problematiku lova, očuvanja i povećanja ribljeg fonda Jadrana, posebno u ekonomskim zonama koje će pripasti Jugoslaviji.

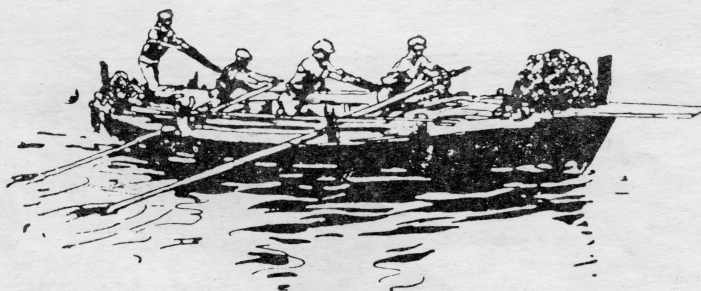
Iz iznijetog se može doći do zaključka da se radi o itekako krupnim ekonomskim pitanjima razvoja jedne privredne grane (sa svim mogućim komperativnim prednostima »od prirode i od boga«.) kojoj druge pomorske zemlje daju ogromni značaj (kao naši susjedi Talijani), a mi smo našom nejadranskom politikom uništili i upropastili i ono što su nam preci ostavili, dozvolivši totalnu dekadencu te privrede, osiromašivanje do krajnjih granica na način Obrovaca, Fenija, Smedereva, teške i lake licencne industrije, pa čak i dokazivanjem da nam se ona ne isplati i da je nerentabilna.

Zalažući se ta takovu politiku, udaljavanjem od Jadranske i pomorske orijentacije Jugoslavije u cjelini, odvikli smo ljude od ishrane ribom jer danas imamo najmanju potrošnju po glavi stanovnika u Evropi i svijetu. To moramo ispraviti jer je naša jedina iskonska orijentacija u turizmu, poljoprivredi, ribarstvu, privredi domaćom sirovinском osnovom, te u brodogradnji i pomorstvu i u onome što je preko mora orijentirano prema svijetu. Iz tih osnova ne možemo prihvatiti perifernu ulogu naše države i ribarske privrede u budućoj suradnji s Italijom. Mi moramo zaštititi naš ekonomski interes, iako on do sada nije bio definiran i formiran, mi ga moramo stvoriti i za njega se u pregovorima baviti i izboriti.

Obavezni smo ovu granu pomorske privrede dovesti u sklad s potrebama i mogućnostima naše zemlje u iskorištavanju prirodnog bogatstva koje nam naše more pruža i na kome i od koga naši narodi vjekovima žive, pa je neophodno potpunije valorizirati prednosti koje SFRJ ima kao pomorska zemlja i osigurati da u potpunosti iskorištavamo prirodna bogatstva mora svojim snagama i sredstvima i spriječiti nastojanja da to rade drugi. Kao da mi nismo sposobni da na osnovi dugoročnih iskustava izgradimo suvremenu ribarsku flotu i potrebne kapacitete za preradu ribe.

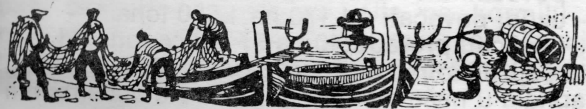
Drugi dio problema o kojemu bez ustručavanja treba reći istinu pitanje je suvereniteta i integriteta SFRJ s obrambenog aspekta.

Politički značaj mora uvjetovan je sve većom konfrontacijom antagonističkih snaga u svijetu i njihovog nastojanja da svojim prisustvom vojnih, trgovačkih ili ribarskih efektivna ostvare što veći utjecaj u svim regionima svijeta.

Vojni značaj mora ogleda se u njegovom prostranstvu i mogućnostima koje pruža za odvijanje pomorskog saobraćaja i kao izvor prirodnih bogatstava koja se mogu koristiti u eventualnom budućem ratu.

Kao mala, socijalistička i nesvrstana zemlja usvojili smo koncepciju općenarodne obrane i društvene samozaštite, kao jedinstven sistem organiziranja, pripremanja i aktivnog angažiranja svih ljudskih i materijalnih potencijala zemlje za neprekidnu obranu od agresije. Iz ovog opredjeljenja izvlači se jasan zaključak da razvitak cjelokupne pomorske privrede, i ribarstva kao njene grane, pridonosi ekonomskom jačanju zemlje i direktno utječe na materijalni položaj, odnosno bazu, koja predstavlja jedan od uvjeta uspješne realizacije koncepcije općenarodne obrane na jadranskom pomorskom vojištu.

U tom smislu ratna mornarica kao nosilac zadatka obrane na Jadranskom prostoru, u duhu naše koncepcije ONO opredijelila se da u skladu s ekonomskim zahtjevima o racionalnom korištenju svih raspoloživih potencijala na ovom prostoru razvija i gradi samo ona sredstva i brodove koji se upotrebljavaju za specifične zadatke, a da se osloni na postojeće potencijale pomorske privrede u cjelini za izvršavanje najrazličitijih zadataka.

Dobro organizirana i materijalno ojačana ribarska privreda mnogostruko će utjecati na obrambene sposobnosti zemlje, posebno na obali i otocima. Razvoj ove privrede omogućit će zapošljavanje i zadržavanje radno sposobnog stanovništva na otocima, što je i bitan preduvjet realizacije koncepcije općenarodne obrane, jer će se ti ljudski i materijalni kapaciteti uključiti u oružanu borbu i druge vidove vođenja općenarodnog obrambenog rata. Iskustva o mogućnostima ribara u ratu stekli smo u našem narodnooslobodilačkom ratu, kad smo od drvenih ribarskih brodova stvorili jaku Ratnu mornaricu koja je dala pun doprinos oslobođenju zemlje.

Izgradnjom suvremenih ribarskih brodova povećat će se prisustvo naše zastave u teritorijalnim i međunarodnim vodama, omogućit će se potpunije praćenje situacije na moru i povećati sigurnost naših pomorskih granica, a uz djelimičnu dogradnju prilikom projektiranja i gradnje brodova osigurat ćemo da se ovi brodovi mogu koristiti za raznorazne zadatke u ratu kao brodovi Ratne mornarice.

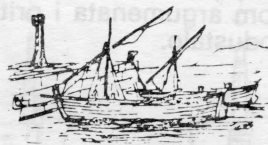
Sporazum o ribolovu talijanskih ribara u jugoslavenskim teritorijalnim vodama prestao je vrijediti 1976. godine. Od 1977 — 1980. godine na insistiranje talijanske vlade, SIV je, iz godinu u godinu odobravao ograničenom broju talijanskih ribara lov u određenim zonama. Za uzvrat vlada Italije isplaćivala je naknadu koja nikada nije bila stvarna vrijednost ulovljene ribe. Sredstva od naknade dijelile su među sobom organizacije ribarske privrede i koristili ih uglavnom za rekonstrukciju i tekuće održavanje flote.

U toku 1981, 1982, 1983, 1984, 1985, 1986. i 1987. godine talijanske ribarice su nelegalno lovile u našim vodama zbog čega je dolazilo do zapljene brodova, sudskih procesa, pa čak i dramatičnih situacija. Samo 1982. godine je uhvaćeno u krivolovu 178 brodova, od toga više od 50% u povratu.

Blage kazne i tolerantan odnos naših vlasti prema tom svojevrsnom ugrožavanju naših teritorijalnih voda samo su hrabrile talijanske ribare da se ponovo upuštaju u takve prijevare sa čistom računom zakona vjerojatnosti. Ovo nameće hitne izmjene sankcija za prekršaj krivolova i povrede teritorija SFRJ.

SIV je 1979. godine zaključio da se talijanskoj strani gase sve pogodnosti i da je neophodno tražiti druge oblike suradnje, što je bio vrlo dobar zaključak. U praktičnom traženju oblika takove suradnje (zadatak je dobio Savezni komitet za poljoprivredu) se u potpunosti zakazalo i prihvatilo oblik suradnje koja ima neke karakteristike čistog kolonijalnog odnosa i »prodaje« dijela neotuđivog teritorija SFRJ. Na osnovi takovih razmišljanja SIV je prihvatio Platformu koja se svela na sljedeća pitanja:

1. Način preuzimanja 10 suvremeno opremljenih brodova kao nadoknade za ulovljenu ribu u našem dijelu Jadrana,
2. Utvrđivanje naknade u cjelini, za vrijeme od 7 godina,
3. Broj brodova (50) mješovitog društva kojima će se dozvoliti lov u teritorijalnim vodama, način izdavanja dozvola i način kontrole tih brodova,
4. Utvrđivanje ribolovnih zona i broja brodova koji će moći loviti u svakoj pojedinoj zoni,
5. Ekonomsko financijske olakšice mješovitom društvu,
6. Osnivanje i sjedište mješovitog društva.

Što nam donose ovako postavljena Platforma pokušat ću objasniti u nekoliko slijedećih redaka.

Kao nadoknadu za ulovljenu ribu Talijani nam nude 10 suvremeno opremljenih brodova za ribarenje. Mi smo dokazali da suvremeni ribarski brod možemo izgraditi sami u vlastitim brodogradilištima, sa 5% uvezene opreme (uglavnom elektroničke koju uvoze i Talijani). Kakav je, dakle, naš interes u situaciji kad pored ulova u našem moru zapošljavamo i talijansku brodogradnju. Drugo, pitanje rente za period od 7 godina je bespredmetno, kada će njihovi brodovi kroz taj period potpuno uništiti naš riblji fond. Posebno zaprepaućuje prijedlog da im dozvolimo lov u regionu Dugog Otoka gdje su najznačajnija mrijestilišta plave ribe u Jadranu. Vrlo je interesantno znati da su Talijani već zabranili ulov u nekim regionima njihovog dijela Jadrana zbog totalnog izlova te zabranili svojim ribarima iz jednog regiona lov u druge regione (iz Jadranskog u Tirensko more), što ih neminovno upućuje na traženje izlaza.

Dozvoliti da 50 brodova lovi u našim teritorijalnim vodama, to je isto što i dozvoliti lov neograničenom broju brodova. Danas imamo velikih problema s kontrolom kretanja talijanskih ribarskih brodova kada ne postoji legalna dozvola za lov u našim vodama. Kako ih kontrolirati poslije ove legalizacije to nije jasno ni onima što bi ih sutra po svojim zadacima morali kontrolirati, da ne govorimo što znači slobodna plovidba stranih brodova s aspekta obrane i sigurnosti.

O pitanju utvrđivanja zona prije sam već naveo glavni apsurd, no važno je reći i to da zone koje bi im dali na korištenje (Bar, Palagruža i Dugi Otok, veličina 2.000 km² morske površine) su najbogatije u Jadranu, što ne treba posebnog komentara.

Drugo pitanje iz Platforme nisu toliko od bitnog značaja za nas i na njih se ne bi posebno osvrtao.

Sasvim je sigurno da su burna reagiranja u posljednjoj godini od strane ribarske privrede i DPZ-e Jadranskog priobalja i otoka bila opravdana i da su nadležni shvatili da se ovako dalje raditi ne može i silom argumenata i pritiska od stare Platforme se odustalo.

Osnovni je motiv naše ribarske privrede, Komora i DPZ-a bio: Mi smo za suradnju koja će se bazirati na zdravim ekonomskim temeljima i potpunoj ravnopravnosti i konkretnim programima na bazi ulaganja talijanskog kapitala u našu ribarsku privredu ili u zajedničko poduzeće, odbacujući svaku kombinaciju s iznamljivanjem mora.

Talijanskim partnerima može se ponuditi zajedničko ulaganje u izgradnju brodova za kočarski lov (u našim brodogradilištima), ulaganje u izgradnju rashladnih prostora i transportnih sredstava, ulaganje talijanskih ribara u naše organizacije radi zajedničkog ulova, ulaganje u proširenje prerađivačkih kapaciteta, marikulturu i znatnost.

U srednjoročnom planu ribarske privrede postavljani su vrlo ambiciozni zadaci:

- izgraditi 26 novih brodova
- rekonstruirati 65 postojećih brodova
- izgraditi 7.460 t. novih hladnjača
- povećati ulov od 50 na 80 tisuća tona
- uzgoj povećati od 170 na 1.550 tona
- povećati preradu 40 na 57 tisuća tona itd.

što daje dovoljno prostora za ulaganje talijanskog kapitala u naše morsko bogatstvo u obostranom interesu.

Ukoliko talijanska strana ne prihvati ovakove osnove za suradnju onda su njihovi interesi jednostrani i sumnjivi i vjerojatno bi se sve svelo na staru latinsku: »VENI, VIDI, VICI«, a takova suradnja nama ne treba.

Na kraju je vrijedno kazati i to da je Jadransko more nedjeljivi dio teritorije SFRJ i da se ne bi smjelo dozvoliti da ovo pitanje svaka republika koja u svom sastavu ima more, rješava za sebe i na sebi pogodan način, već jedinstveno, na čitavom teritoriju SFRJ. Ovo pitanje je prekrupno i preznačajno da bi bilo u nadležnosti republika.

Ovaj osvrt ću završiti kao što sam u naslovu i počeo »ZA SURADNJU DA, ALI PO SVAKU CIJENU NE«.

NAPOMENA: Za pomenuti članak sam koristio vlastita saznanja, materijale raznih savjetovanja i razgovora, te novinskih izvještaja kroz posljednju godinu dana.

